

**QADOQLASHNING TANNARXI VA LOGISTIKA TIZIMINING
SAMARADORLIGIGA TA’SIRI**

Muxamatzokir Toshtemirovich Gaffarov

Andijon mashinasozlik instituti dotsenti, Andijon, Uzbekistan.

Sayidbek Abduvayitovich Shodmonov

Andijon mashinasozlik instituti assistenti, Andijon, Uzbekistan.

Zamonaviy omborlarda qadoqlash muhim rol o‘ynaydi, chunki qadoqlash logistika zanjiridagi xarajatlarga va umuman uning ishlashiga katta ta’sir ko‘rsatishi sir emas. Bu xarajatlar qadoqlash materiallari sotib olish, qo‘lda qadoqlash jarayonini tashkil etish yoki bu jarayonlarni avtomatlashtirish xarajatlaridan iborat va albatta, ishlatilgan qadoqlash materiallarining yakuniy yo‘q qilinishidan qochib qutula olmaydi [1-4].

2.1-rasm. Karton quti

Logistika operatsiyalarining butun majmuasini boshqarishda xarajatlar darajasini aniqlashda qadoqlashning ta’siri seziladi. Tovar zaxirasining holati doimiy nazoratga olinadi va bu, o‘z navbatida, yuklarni aniqlash qanchalik aniqligiga bog‘liq. Paketda faqat muhim ma’lumotlar (identifikatsiyalash belgisi) qo‘llaniladi [5-7].

2.2-rasm identifikatsiyalash belgisi.

Shakli, o'lchamlari, yukni qayta ishlash qobiliyati, qadoqlashning aniq identifikatsiyasi, bu omillarning barchasi to'g'ridan-to'g'ri ta'sir qiladi, mijozning buyurtmalari tez, aniq va samarali tarzda to'planadi. Paketning sifati yuklarni saqlash va tashish xarajatlarida aks etadi [8-10].

Paket ekologik standartlar talablariga muvofiq ishlab chiqariladi, u qulay va bardoshli bo'lishi kerak, shuningdek zarur axborot bilan to'yingan bo'lishi kerak. Paketning ko'rsatilgan sifati tufayli yakuniy iste'molchi uchun mahsulot sifati o'sib boradi, xizmat ko'rsatish xizmati yaxshilanadi. Paketni ikki turga bo'lish mumkin.

Birinchi turdagi marketing funktsiyalari mavjud va mahsulotning oxirgi iste'molchisi uchun mo'ljallangan. Ikkinchisi logistika zanjirida qayta ishlash qulayligiga hissa qo'shadigan sanoat yo'nalishiga ega [11-13].

Iste'molchi mahsuloti oxirgi iste'molchiga jozibadorlik va qulaylik, tashqi mexanik va boshqa ta'sirlardan ishonchli himoya qilish, tovarlarni talon-taroj qilish, savdo maydonchasidan oqilona foydalanish kabi omillarni hisobga olgan holda ishlab chiqilgan.

2.3-rasm Qadoqlashning xususiyatlari

Bu erda ikkita qarama-qarshi nuqta bor, bir tomondan iste'molchi g'ayritabiiy shakl va o'lchamlarni nostandart, odatiy bo'lmagan qadoqlashdan manfaaddor bo'ladi. Boshqa tomondan, bunday qadoqlash logistika zanjirining barcha yo'nalishlarining talablariga zid keladi [14-16].

Tayyor mahsulotni qayta ishlash tezligi va samaradorligini oshirish uchun mahsulot qutilarga yoki boshqa qadoqlash birliklariga yig'iladi va shu bilan yuk agregatlarini kengaytiradi. Sanoat mahsuloti alohida mahsulotlarni birlashtirish uchun mo'ljallangan shunga o'xshash konteynerlarni (barrellar, qutilar va boshqalar) o'z ichiga oladi. Sanoat ambalajlari, o'z navbatida, katta yuk birliklarini shakllantirish jarayoni, konteynerizasyonu deb atalmish, o'tkazish yo'li bilan ham kengaytirilishi mumkin [17-20].

Logistika tizimidagi qadoqlashning roli asosiy funktsiyalardan iborat bo'lib, zarar va zararlardan himoya qiladi, tovarlarning xususiyatlarini xabardor qiladi, ishlov berish va tashish uchun qulay bo'ladi. Sanoat qadoqlashning asosiy vazifasi mahsulotni tashish va saqlash vaqtida o'g'irlik va zarar etkazishdan himoya qilishdir. Buning uchun tegishli mahsulotni tanlashga ehtiyotkorlik bilan yondashish kerak, materiallarni tanlashda va mahsulotning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda mahsulotning konstruksiyasida xato qilmaslik kerak [21-23].

2.4-rasm Qadoqlashning qimati

Bu erda hal qiluvchi nuqta mahsulot qiymati va quvvat xususiyatlari bo'ladi. Qimmatbaho mahsulotlar uchun eng ishonchli mahsulot tanlanadi. Misol uchun, mahsulot juda qimmat, lekin ayni paytda juda nozik, bu holda 100% himoya qilish xarajatlari juda katta bo'ladi. Paketning tashqi ta'sirlarga qarshi turish qobiliyati, logistika zanjiri o'tish jarayonida uning ishonchliligini aniqlaydi. Siz uzoq vaqt davomida ushbu mavzu haqida gapirishingiz mumkin, biroq

logistika tizimi uchun qadoqlashning qiymatini ortiqcha baholash mumkin [24-27].

Qadoqlashning xarajatlar darajasiga ta'sirining sabablari.

Mahsulotlar ishlab chiqarish va ularni sotish bilan shug'ullanadigan tashkilotlar, qadoqlash materiallari holda, bozorda mahsulotlarni muvaffaqiyatli targ'ib qilishni o'z ichiga olmaydi. Shu bilan birga, ishlab chiqaruvchilar va savdo tashkilotlari buxgalteriya va soliq hisoblarida qadoqlash bilan bog'liq operatsiyalarni to'g'ri aks ettirishlari kerak [7,28].

Qadoqlash turlari "qadoqlash" tushunchasi GOST 3.1.1-17527-2014 (ISO 21067:2007) "qadoqlash" milliy standartida keltirilgan. Iso 21067:2007 xalqaro standartiga nisbatan o'zgartirilgan" qadoqlash "shartlari va ta'riflari. O'tish: saytda harakatlanish, qidiruv Paket ishlab chiqaruvchi, foydalanuvchi yoki iste'molchi va protsessor, kollektor yoki boshqa vositachi sifatida ishlatiladigan mahsulotlarni (xom ashyo va tayyor mahsulotlarni) joylashtirish, himoya qilish, ko'chirish, etkazib berish, saqlash, tashish va namoyish qilish uchun mo'ljallangan mahsulot sifatida tushuniladi [8,29].

Ushbu hujjatda turli xil paketlar tushunchalari keltirilgan:

*iste'mol mahsuloti-mahsulotni yakuniy iste'molchiga dastlabki qadoqlash va sotish uchun mo'ljallangan mahsulot;

* tijorat mahsuloti mazmuni, turi, sifati va dizayni bo'yicha tegishli savdo darajasining talablariga javob beradigan original (markali) mahsulot sifatida tushuniladi.

* sanoat mahsuloti ishlab chiqaruvchidan iste'molchiga va (yoki) qayta ishlash yoki yig'ish korxonalari kabi boshqa vositachilarga etkazib berish uchun xom-ashyo, ehtiyot qismlar va yarim tayyor mahsulotlar yoki tayyor mahsulotlar uchun paketdir;

* transport mahsuloti mahsulotni saqlash va tashish uchun mo'ljallangan, uni ko'chirishda zarar etkazishdan himoya qilish va mustaqil transport birligini shakllantirish uchun mo'ljallangan mahsulot hisoblanadi.

Ko'rib turganimizdek, qadoqlash-mahsulotni zarar va yo'qotishlardan, atrof-muhit ta'siridan va transport, saqlash va sotish jarayonida ifloslanishdan himoya qiluvchi vosita (yoki vositalar majmuasi). Har qanday paketning asosiy elementi

konteynerdir. Xuddi shu mahsulot mahsulotni joylashtirish uchun mo'ljallangan mahsulot elementi sifatida tushuniladi.

Qadoqlash uchun talablar shartnoma bilan belgilanadi

Tovarlarni qadoqlash talablari sotish shartnomasida alohida aks ettirilishi mumkin. Qadoqlash va qadoqlash foydalanish majburiyati sotuvchi va fuqarolik qonun hujjatlariga qo'llaniladi. Shunday qilib, agar sotib olish va sotish shartnomasida boshqacha tartib nazarda tutilmagan bo'lsa yoki majburiyatning mohiyatidan kelib chiqmasa, sotuvchiga tovarni tegishli konteyner va (yoki) paketga o'tkazish majburiyati yuklatiladi. Ushbu qoidaga istisno faqat tovarning uzatilishi bo'lib, u o'z tabiatiga ko'ra bug'lanish va (yoki) qadoqlashni talab qilmaydi.

Mahsulot sotuvchi tomonidan bunday mahsulot uchun odatiy tarzda paketlanadi va (yoki), agar mahsulot sotish shartnomasida tovar yoki qadoqlash uchun maxsus talablar nazarda tutilmagan bo'lsa. Agar odatiy silliqlash usuli mavjud bo'lmasa, sotuvchi tovarni saqlash va tashishning normal sharoitlarida tovarlarning xavfsizligini ta'minlaydigan tarzda to'playdi

Tovarlarni to'g'ri konteyner yoki qadoqlashsiz etkazib berish sotuvchi uchun salbiy oqibatlarga olib keladi. 482 fuqarolik kodeksi): mahsulotni to'ldirish va (yoki) to'plash; noto'g'ri konteyner va (yoki) qadoqlash yoki noto'g'ri konteyner va (yoki) qadoqlash holda xaridorga uzatiladi tovarlar qadoqlash mavzu taqdirda, xaridor sotuvchi talab qilish huquqiga ega [10,30].

Yuqorida aytilganlarning o'rniga, xaridor sotuvchiga noto'g'ri sifatli tovarlarni topshirishdan kelib chiqadigan talablarni taqdim etish huquqiga ega. Noto'g'ri sifatli tovarlarni o'tkazish oqibatlari san'at tomonidan belgilanadi. Bular: tovarlarning sotib olish narxini mutanosib ravishda kamaytirish yoki tovarni tegishli tarzda paketlangan holda almashtirish talablari yoki qabul qilingan tovarlar qaytarilishi sharti bilan sotib olish-sotish shartnomasini bajarishdan bosh tortish huquqi.

Chakana savdo tovar sotish uchun talablar. Ular tomonidan sotiladigan tovarlarni qadoqlash bo'yicha chakana sotuvchilar uchun maxsus talablar qo'yiladi. Rossiya federatsiyasi fuqarolik kodeksi bilan tartibga solinmagan xaridor-fuqaroning ishtirokida chakana savdo shartnomasi bo'yicha munosabatlarga

1-modda O'zbekiston Respublikasining 2006-yil 10-oktabrdagi O'RQ-59-sonli Qonuniga *muvofig* va unga muvofig qabul qilingan boshqa huquqiy hujjatlar qo'llaniladi

35 qoidalariga muvofig vazn oziq-ovqat mahsulotlari qo'shimcha haq qadoqlash uchun haq holda qadoqlangan shaklda xaridorga o'tkazilishi lozim. Qadoqlash uchun O'zbekiston Respublikasining qonunchiligida belgilangan majburiy talablarga javob beradigan materiallardan foydalanish kerak.

Oziq-ovqat xomashyo va qadoqlash materiallari (qog'oz, paketlar va boshqalar) yoki iste'molchining toza idishda qadoqlash yo'q oziq-ovqat mahsulotlari, tark zarurligi to'g'risida "sanitariya qoidalar 8.11" savdo tashkilotlari va oziq-ovqat xomashyo va oziq-ovqat mahsulotlari aylanmasi uchun sanitariya-epidemiologik talablar. SP 2.3.6.1066-01".

Qadoqlashning asosiy xususiyatlari

- logistika xarajatlarini kamaytirish;
- konteyner va qadoqlarni tejash, ishlatilgan idishlarni yo'q qilish muammosini bartaraf etish;
- uchinchi shaxslarning noqonuniy xatti-harakatlarining oldini olish va boshqalar.

Konteynerlashtirishning afzalliklari tovarlarni konteynerlarda yetkazib berishni tashkil qilishni logistika rivojlanishining istiqbolli yo'nalishi sifatida ko'rib chiqishga imkon beradi, bu esa logistika xarajatlarini kamaytirish va yetkazib berish va saqlash operatsiyalari sifatini yaxshilashga imkon beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Gafforov Mukhammadzokir, Tursunboyev Murodjon LOGISTIC MANAGEMENT OF URBAN PUBLIC TRANSPORT // Бюллетень науки и практики. 2021. №4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/logistic-management-of-urban-public-transport> (дата обращения: 24.11.2022).
2. Gafforov Mukhammadzokir, Akromaliyev Otkir DIGITALIZATION OF CUSTOMS DUTIES // Бюллетень науки и практики. 2021. №4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/digitalization-of-customs-duties> (дата обращения: 24.11.2022).

Proceedings of International Congress on “Multidisciplinary Studies in Education and Applied Sciences”

Hosted Online from Ottawa Canada on December 10th, 2022.

www.conferencezone.org

3. Akbarjon, Gaffarov Makhamatzokir METHODS OF PASSENGER TRANSPORT LOGISTICS DEVELOPMENT IN THE CITY // Бюллетень науки и практики. 2020. №11. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/methods-of-passenger-transport-logistics-development-in-the-city> (дата обращения: 24.11.2022).
4. Саримсаков Акбар Муминович ПУТИ РАЗВИТИЯ КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПАССАЖИРСКОМ ТРАНСПОРТЕ // Universum: технические науки. 2021. №10-2 (91). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/puti-razvitiya-kommunikatsionnyh-tehnologiy-v-passazhirskom-transporte> (дата обращения: 24.11.2022).
5. Насиров, И. З., & Уринов, Д. О. (2021). Технология получения экологически чистого топлива для автотранспорта. Научно-технический журнал НамИЭТ (Наманган муҳандислик технология институти илмий-техника журнали), Наманган: НамМТИ, 188-193.
6. Nasirov Ilham Zakirovich , Rakhmonov Khurshidbek Nurmuhammad ugli , Abbasov Saidolimkhon Jaloliddin ugli. (2022). Tests Of The Braun Gas Device. Journal of Pharmaceutical Negative Results, 1545–1550. <https://doi.org/10.47750/pnr.2022.13.S08.185>.
7. К.А.Турсунметов., Ф.Султонова «Тарози тошларининг яратилиш тарихи». Фан ва жамият журнали 2022/3
8. К.А.Турсунметов., Ф.Султонова Физика фанининг шаклланишида Осиё алломаларининг ўрни. Наманган муҳандислик технология институти ФИЗИКА-2022 Форум 3 октябрь 2022 йил.
9. G.Komolova. “Hosilani ketma-ketlikdagi ba`zi masalalarni yechishga tadbig`i.” “O`ZBEKISTON VA AVTOMOBIL SANOATI: FAN, TA`LIM VA ISHLAB CHIQRISH INTEGRATSIYASI” xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari, 386-389 betlar, AndMI.
10. Комолова Гулхаё, Халилов Муродил, “Stages of drawing up a mathematical model of the economic issue ”, Journal of ethics and diversity in international communication. Испания -2022.
11. То'uchiyev.Sh.Sh, &. А. (2022 г.30-апрел). БА'ЗИ NOAN'ANAVIY MASALALARNING YECHIMLARI. Eurasian Journal of Mathematical Theory and Computer Sciences, с.т: 65-68.

-
12. Sarimsakov Akbarjon, Gaffarov Makhamatzokir METHODS OF PASSENGER TRANSPORT LOGISTICS DEVELOPMENT IN THE CITY // Бюллетень науки и практики. 2020. №11. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/methods-of-passenger-transport-logistics-development-in-the-city> (дата обращения: 24.11.2022).
13. Саримсаков Акбар Муминович ПУТИ РАЗВИТИЯ КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПАССАЖИРСКОМ ТРАНСПОРТЕ // Universum: технические науки. 2021. №10-2 (91). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/puti-razvitiya-kommunikatsionnyh-tehnologiy-v-passazhirskom-transporte> (дата обращения: 24.11.2022).
14. Мирзаев Қахрамонжон Султонович 2022/5/25 Илм-фан, маданият, техника ва технологияларнинг замонавий ютуқлари ҳамда уларнинг иқтисодийга таъсири. Андижон машинасозлик институти ва Воронеж Давлат техника университети, 299-303 б.
15. Қ.С.Мирзаев ва Ҳ.Қ.Ахмаджонова 2022/4/22 Автомобилларга оид мутахасисликларда таҳсил олаётган талабаларда экологик билим ва маданиятни шакллантиришда, янги педагогик технологиялардан фойдаланиш масалалари, Инновационные подходы к современной науке. Российский университет Дружбы народов. Москва, Том-3, №3, 68-70 б.
16. Shodmonov Sayidbek Abduvayitovich, Abbasov Saidolimxon Jaloliddin o'g'li, & Xomidov Anvarbek Axmadjon o'g'li. (2022). RESPUBLIKAMIZDA YUKLARNI TASHISHDA LOGISTIK XIZMATLARNI QO'SHNI RESPUBLIKALARDAN OLIB CHIQISH VA RIVOJLANTIRISH OMILLARI . JOURNAL OF NEW CENTURY INNOVATIONS, 9(1), 83–90. Retrieved from <http://wsrjournal.com/index.php/new/article/view/1970>
17. Аббасов Саидолимхон Жалолиддин угли, Шодмонов Сайидбек Абдувайитович, & Хомидов Анварбек Ахмаджон угли. (2022). ОЦЕНКА ПОКАЗАТЕЛЕЙ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ВОДОРОДСОДЕРЖАЩИХ СОСТАВНЫХ ТОПЛИВ В ДВИГАТЕЛЯХ ВНУТРЕННЕГО СГОРАНИЯ. JOURNAL OF NEW CENTURY INNOVATIONS, 9(1), 101–108. Retrieved from <http://wsrjournal.com/index.php/new/article/view/1972>

-
18. Шодмонов С. А., Оптиков С. С., Abdiraxmonov R.A International jurnal for innovative Enjineering and Management Research Хиндистон Hyderabad 2021 THE RESULTS OF LOBORATORY STUDIES CONDUCTED TO DEVELOP THE TECHNOLOGIY OF RESTOROTION OF SHAFTS March-2021, Volume 10, Issue 03, Pages: 402-404. <https://ijiemr.org/downloads/Volume-10/ISSUE-3 3 0.33 ball>
 19. Хомидов, А. А., Шодмонов, С. А., & кизи Турғунова, Г. А. (2022). Определить Поток Пассажи́ров В Районе Города. Periodica Journal of Modern Philosophy, Social Sciences and Humanities, 12, 79-87. <https://periodica.org/index.php/journal/article/view/269>
 20. Носиров, И. З., & Умаров, А. А. (2014). Озонная смесь для двигателя внутреннего сгорания. Вестник АСТА Туринского политехнического университета в городе Ташкенте, (4), 55-59.
 21. Насиров И.З., Тешабоев У.М. Высокоэффективный реактор с электролизёром для двигателя внутреннего сгорания // Просвещение и познание. 2022. №1 (8). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/vysokoeffektivnyy-reaktor-s-elektrolizyrom-dlya-dvigatelya-vnutrennego-sgoraniya> (дата обращения: 23.11.2022).
 22. N.I.Karimxadjaev I.B.Erkinov G.A.Turgunova (2021) “Development of the foundation of integrated methods of teaching the oretical knowledge in the distance education system using information technology” “Proceedings of ICRAS-2021 International Conference, 52-55.
 23. T.O.Almataev G.A.Turgunova (2021) **“Plastics in automotive industry” journal of innovations in scientific and educational research volume-1, issue-7 (part-1, 30-october), 16-24.**
 24. Г.А.Тургунова (2021) “Бринелл усулида материал қаттиқлигини аниқлаш жараёни таҳлили” “Интернаука” часть 6, 31-34.
 25. А.А.Хомидов . XAVFSIZLIK YOSTIQCHASI TURLARI. “ИРТЕРНАУКА” Научный журнал, №22(198) Часть 5, 9-12 ст.
 26. Хомидов, АА, Abdurasulov, MSh . YO’LOVCHI VA YUK TASHISH SHARTNOMASI VA UNING MAZMUNI, MOHIYATI. “ИРТЕРНАУКА” Научный журнал, №45(221) Часть 3, 98-99 ст,

Proceedings of International Congress on “Multidisciplinary Studies in Education and Applied Sciences”

Hosted Online from Ottawa Canada on December 10th, 2022.

www.conferencezone.org

- 27.Xomidov, A.A., Abdirahimov, A.A. (2021). TRANSPORT LOGISTIKASIDA ZAHIRALAR VA OMBORLASHTIRISH. Internauka,(45-3) , 100-103.
- 28.Рахмонов, Х. Н., & Насиров, И. З. (2021). Обогащение синтез газом топливовоздушной смеси ДВС. In Матер. Международной научно-практической конференции" Современные технологии: проблемы инновационного развития и внедрения результатов (5 августа 2021 г.)". Петрозаводск: МЦНП" Новая наука" (р. 21).
- 29.Rahmatullo Rafuqjon o'g'li Rahimov (2022). Avtomobil transportida tashuv ishlarini amalga oshirishda harakat xavfsizligini ta'minlash uslublarini takomillashtirish yo'llari. ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА В XXI ВЕКЕ, 750-754.
- 30.Zakirovich, N. I., Muminovich, S. A., Mirzaahmadovich, T. U., & Toshtemirovich, G. M. Tests of a reactor for supplying hydrogen and ozone to an internal combustion engine. International Journal of Early Childhood Special Education (INTJECSE) ISSN, 1308-5581.